

LİSTELERDE ADLARI GEÇMEYEN LİMUMLAR

Murat ÇAYIR*

Öz

līmumlar, Asur'da bir yıl süreyle görev yapan yüksek dereceli memurlardır. Görevleri süresince meydana gelen olaylar ve bazı hukukî işlemler onların adıyla tarihleniyordu. Dolayısıyla, bir devrin süresinin tespiti için, o dönemde görev yapmış līmumların sayısının bilinmesi yeterliydi. Kültepe kazılarında bulunan ve son yıllarda arka arkaya yayınlanan līmum listeleri sayesinde, öteden beri tartışma konusu olan Asur Ticaret Kolonileri devrinin kronolojisi büyük ölçüde aydınlanmıştır.

Çalışmamızda, koloni devrinin Ib safhasına tarihlenen tabletlerde geçen ve listelerde isimleri bulunmayan līmumları ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: *Asur Ticaret Kolonileri Devri, Kültepe-Kaniş, Kültepe Tabletleri, Eski Asurca, līmum listeleri.*

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sumeroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Abstract***l̄immus Not Recorded in the Lists***

l̄immus were high-rank officials appointed for one-year term of office in Assyria. Events which occurred and certain legal transactions executed during the period when these officials remained in office were dated with the names of such officials. For this reason, knowledge of the number of *l̄immus* served in that period would suffice to determine the duration of an age. Indeed, the *l̄immus* lists recently discovered one by one in the Kültepe excavations and published have significantly revealed the chronology of the long-disputed Age of Assyrian Trade Colonies.

In this study, we will examine tablets, dated to late (Ib) period of the colonial age, which contains *l̄immus* not recorded in the lists discovered in Kültepe.

Keywords: Assyrian Trade Colony Period, Kültepe-Kaniš, Kültepe Texts, Old Assyrian, *l̄immus* lists.

Kültepe’de şimdiye kadar 7 *l̄immus* listesi bulunmuştur. Sahamızda KEL (Kültepe Eponym List) kısaltmasıyla verilen bu listeler tespit sırasıyla, KEL A (Kt. 92/k 193), KEL B (Kt. 91/k 555), KEL C (ICK II, 345), KEL D (Kt. n/k 517+1571), KEL E (Kt. 94/k 836), KEL F (Kt. p/k 9) ve KEL G (Kt. 01/k 287)’dir.¹ KEL A² ve onun devamı olan KEL G³, Asur Ticaret Kolonileri Devri’nin kronolojisinin aydınlatılmasında temel kaynaklar olmuşlardır. KEL A, babalarının adları da verilmiş 129 *l̄immus*’un adını içermektedir. Listede Eski Asur kralları İrişum (40 yıl), İku-num (14), Şarrukēn (40 yıl), Puzur-Aššur (8 yıl) ve Narām-Sîn (27. yılına kadar)’in de isimlerinin de kaydedilmiş olması KEL A’nın önemini artırmaktadır. KEL A’daki son 20 ismi de içeren KEL G’de, koloni devrinin II. tabakasındaki 28 *l̄immus*’la birlikte, geç safhasında (Ib) görev yapanların adları sıralanmıştır. Tabletten alt kenarında 11-12 isimlik bir kısım kıraktır. Bu isimlerin de ilâvesiyle listede 143 *l̄immus*’un adının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Aşağıda, Asur Ticaret Kolonileri Devri’nin geç safhasına tarihlenen tabletlerde geçen ve listelerde isimlerine rastlanmayan *l̄immus*lar alfabetik olarak verilmiştir.

¹ *l̄immus* listeleri hakkında geniş bilgi için bkz. Günbattı 2008: 103 v.d.

² Veenhof 2003: 6-10.

³ Günbattı 2008: 27.

<u>No.</u>	<u>līmu</u>	<u>Babası</u>	<u>Metin</u>
1	A-ba-a	Kariya	Kt. ş/k 1:15
2	A-ha-na- ^r a ¹ -[x]	Sîn-adallat	Kt. 73/k 5:22
3	A-šûr-AN.DÚL	[]-Aššur	Kt. f/k 190:11
4	A-šûr-kà-šî-id (šq)	ZĪ-lá-ŠEŠ	Kt. ş/k 10:28
	"	"	Kt. v/k 4:13
5	Ha-dí-[x]-um	Asqudum	Kt. 01/k 279:12
6	Ì-lí-am-gur ₁₀	-	Kt. k/k 19:16
7	İš-me-É-a (šq)	Aššur-emūqi	Kt. 77/k 137:10
8	Ku-bi ₄ -a (šq)	-	Kt. 01/k 206:13
	"	-	Kt. f/k 177:12
	"	İkuppiya	Kt. f/k 51:4
9	Puzur- ^d UTU	İlabadda	Kt. 01/k 298:16
	"	-	Kt. 01/k 255:9
	"	-	Kt. 01/k 306:33
10	Šál-lim-A-šûr	Uşur-Anum	Kt. 08/k 28:18-19
11	Za-a-a	Beliya	Kt. 89/k 362:19
	"	Beliya	Kt. 77/k 141:25
12	Za-a-a-a	İnna-Sú'in	Kt. 08/k 30:12-13
13	Nu-ur-li-šu	Puzur-İštar	Kt. 01/k 318B:26-27
14	[x-x]-a-a ²	-	Kt. 03/k 234:25-26
15	İ-x-[(šq)	-	Kt. 03/k 250B:10-12

Sonuç olarak, *līmu* listelerinin ışığında, Eski Asur Ticaret Kolonileri devrinin yaklaşık M.Ö. 1927'den 1719 yılına kadar, 200 yılı aşkın bir süre devam ettiği anlaşılmıştır. C. Günbattı'nın tespitlerine göre, Asurlu tüccarlar Kaniş *kārum*'unun II. tabakasında 91 yıl, Ib'de ise 113 yıl kadar oturmuşlardır. II. tabakanın büyük bir yangın felaketiyle sona ermesinin ardından tüccarlar burayı terk etmiş, 2-3 yıl sonra tekrar gelerek Ib safhasında tekrar yerleşmişlerdir.⁴

⁴ Günbattı 2008: 117.

Yukarıda sıraladığımız 15 *limum*'un Ib safhasının hangi döneminde görev yaptıklarını bilemiyoruz. Bunlardan Uşur-Anum'un oğlu Şalim-Aşşur'un KEL G 70'de olabileceğini tarafımızdan yayınlanan bir makalede belirtmiştik.⁵ Diğer *limum*ların ise KEL G'nin alt kısmındaki 11-12 satırlık kırıkta veya KEL G'den sonra yazılmış bir başka listede bulunduğunu söyleyebiliriz. Dikkatimizi çeken bir başka husus, Nūr-ilīšu'nun babası Puzur-İstar'ın KEL G 44'te; Kubiya'nın babası İkuppiya'nın KEL G 77'de; Hadi[x]um'un babası Asqūdum'un KEL G 78'de; İşme-Ea'nın babası Aşşur-emūqi'nin KEL G 85'te; Zāya'nın babası Beliya'nın KEL G 90'da kaydedilmiş olmasıdır. Eğer bu bir tesadüf veya isim benzerliği değilse oğulların babalarından sonraki bir zamanda *limum*luk görevini yerine getirdiklerini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Çayır 2015: M. Çayır, "İki Kültepe Tableti ve İki Yeni *limum*", *Cahit Günbattu'ya Armağan-Studies Honour of Cahit Günbattu*, Ankara 2015, s.39-45,
- Günbattu 2008: C. Günbattu, "An Eponym List (KEL G) from Kültepe", *Altoriental Forschungen (AoF)* 35, 2008, s. 103.132.
- Veenhof 2003: K.R. Veenhof, The Old Assyrian List of Year Eponyms Corrections, Additions and Its Chronological Implications, TTKY VI/64, Ankara 2003.

⁵ Çayır 2015: 41.